

15. *An cum fieri possit in dispensatione voti recursus ad Nuncium, si fiat ab Episcopo, sit valida.* — *Vera sententia.* — Sed quid si in omnibus his casibus fieri possit recursus ad Nuncium, seu legatum Apostolicum? numquid erit necessarium ad illum recurrere, et non ad Episcopum? Aliqui enim ex modernis affirmant, ut Aragon. supra, quem sequitur Emman. Rod., in Sum., p. 2, c. 100, n. 3, quia legatus habet vices Pontificis, et ideo recursus ad illum videtur esse recursus ad Pontificem; ergo jam cessat necessitas Episcopalis dispensationis, et consequenter cessat potestas, quae solum propter necessitatem illi conceditur. Alii vero dicunt, etiam tunc esse liberum accedere ad Episcopum, quia potestas ordinaria Nuncii in his casibus non est major quam Episcopi, ut suppono ex materia de legibus, et ideo non obligat necessitas ad petendum dispensationem a Nuncio, sed aequo liberum est ad Episcopum vel ad illum accedere. Et haec sententia mihi vera videtur, loquendo de potestate ordinaria, quia si legatus non potest in votis reservatis dispensare, vel commutare, suo iure ordinario, in illo etiam casu non poterit, nisi per eamdem interpretationem, et quasi epikieiam; ergo quoad hoc censentur quasi aequales ipse et Episcopus, et ita libera erit optio inter illos, sicut est ad alia vota communia. Si vero Nuncius haberet pro his casibus specialem commissionem, tunc oportebit ut eius potestate, quia tunc procedit ratio facta, quod tunc est specialiter delegatus a Pontifice loco sui pro similibus necessitatibus. Idemque dicendum censeo, si virtute alicujus privilegii vel indulti specialis potest aliquis in his casibus dispensare ut delegatus Pontificius, ut universaliter dicemus in tractatu de Legibus.

16. *An in casibus in quibus Episcopi possint commutare haec vota, possint etiam religiosi, vel alii generalem habentes facultatem?* — Ultimo dicendum superest, quod secundo loco proposuimus, an in omnibus his casibus, in quibus possunt Episcopi commutare haec vota, possint etiam id facere religiosi, vel alii qui habent facultatem generalem ad commutanda vota, his reservatis exceptis. Et ratio dubitandi est, quia per hujusmodi privilegia conceduntur confessoribus vel similibus personis omnes casus Episcopales quoad commutationem votorum; ergo in quocumque casu potest Episcopus commutare votum alias reservatum, poterit etiam quilibet habens talam potestatem delegata. Confirmatur ac declaratur, quia si potest Episcopus in illo casu

urgentis necessitatis commutare tale votum, ideo est quia reservatio non intelligitur extendi ad casum illum; ergo quoad illum casum tale votum non est reservatum; ergo comprehenditur sub generali facultate commutandi vota. Imo, licet in ea excipiatur expresse votum easitatis, non intelligitur exceptum pro illo casu, quia solum excipitur ut reservatum est, et pro illo non est reservatum.

17. *Resolutio.* — *Advertendum.* — Nihilominus advertendum est aliud esse loqui de votis, quae, licet videantur cadere in materiam reservatam, revera reservata non sunt, ut sunt vota penalia in quolibet statu, conditionalia ante impletam conditionem, vel vota partialia, aut temporalia, etc.; aliud vero esse loqui de votis quae revera sunt reservata, tamen per accidens in aliquo casu propter extraordinariam necessitatem censentur non esse sublata omnino a jurisdictione Episcoporum. De prioribus vera est generalis regula, quidquid possunt Episcopi circa commutations votorum, posse etiam delegatos Papæ habentes predicta generalia indulta, sive concessa ipsis commutantibus, sive concessa ex parte voventium ad eligendum confessorem, ut per Bullam Cruciatæ, jubilæa, et similia. Hanc regulam probat ratio facta, quia talia vota per se ac simpliciter non sunt reservata, et ideo potestas generaliter delegata ad votum illa etiam complectitur. Solum est advertendum, regulam datam esse de sola commutatione, nam de hac tantum loquuntur haec privilegia. Et ideo, licet extendantur ad omnia vota dicta, non tamen ad omnem actum, neque ad eundem modum commutationis circa illa, quia non extenduntur ad dispensationem, et consequenter neque ad commutationem claram et directam in minus bonum, sed semper sub ratione aequalis cum latitudine quadam morali, ut supra dictum est. Episcopus autem potest miscere dispensationem, si causa sufficiat, vel etiam omnino dispensare. Idem vero cum proportione erit in illis inferioribus, si privilegia etiam de dispensatione loquantur.

18. *Vota reservata non possunt dispensari in casu extraordinario a delegatis inferioribus Episcopo.* — At vero in votis quae revera reservata sunt, nihil possunt isti inferiores delegati ex vi dictorum privilegiorum in illo casu extraordinario, in quo creditur Episcopum posse ex benigna interpretatione. Ita tenet Emman. Rod., in Expositione Bullæ, § 9, n. 118, et sumitur ex n. 135, quem alii sequun-

tur. Rationemque reddit, quia nomine votorum, vel casuum Episcopali, solum intelliguntur illi qui per se et ordinario jure conceduntur Episcopis; non vero illi qui per specialem commissionem vel extraordinariam interpretationem, ad illos pertinere censentur; nam tune eorum industria specialiter desideratur. Sed adhuc urget ratio facta, quia in his privilegiis non conceduntur vota Episcopalia, sed simpliciter conceduntur vota omnia cum sola aliqua exceptione expressa; ergo latitudo hujus privilegii non est mensuranda per ordinem ad casus Episcopales, sed absolute per generalitatem concessionis, quae comprehendit omnia non reservata, inter quae videatur contineri tale votum pro tali casu. Neque etiam videtur verum in tali casu considerari specialem industria Episcopi; nam ipse potest tunc illam potestatem delegare, ut dicam latius in materia de legibus.

19. Respondetur nihilominus veram esse dictam resolutionem. Ratio autem sumenda videtur ex differentia inter potestatem delegatam et ordinariam: nam potestas delegata non extenditur extra casus concessos, etiamsi in casibus non concessis occurrat summa necessitas. Quia potentia non extenditur extra suum objectum propter quamcumque necessitatem; per haec autem privilegia solum conceditur potestas circa talem materiam limitatam, scilicet circa vota non reservata, et ideo nunquam extenditur ad non reservata, etiamsi maxima necessitas occurrat. Neque est verum quod in tali casu necessitatis votum non sit reservatum, etiamsi maxima necessitas occurrat; nam per se loquendo ac simpliciter reservatum est, licet per accidens possit ordinarius pastor in illo dispensare ex benigna interpretatione voluntatis reservantis. Aliud ergo est de potestate ordinaria; nam illa per se et quasi natura sua extendebatur etiam ad hos casus, nisi reservarentur, ut supra dictum est; quia haec potestas est quasi connaturalis muneri Episcopali, et de se ad omnia vota extenditur, nisi limitetur. Et ideo quando occurrit casus in quo reservatio esset in destructionem, pro illo censetur casus ille relictus sub ordinaria potestate, quae est potestas Episcoporum, quia ex vi illius epikieiae vel benignae interpretationis statim ex natura rei sequitur, ut talia vota pertineant ad ordinarium pastorem, et ideo pertinent ad Episcopum (sine nova concessione) ex vi sue potestatis. Quod non habet locum in facultate delegata, ut explicatum est.

2. *Ad valorem dispensationis Prælati vel dispensantis voluntas requiritur.* — Primo ergo certum est, ad valorem dispensationis necessarium esse ut ex voluntate Prælati seu dispensantis procedat. Probatur, quia dispensatio haec est actus humanus; ergo debet procedere ex libera voluntate. Item actus agentium non operantur ultra intentionem eorum; ergo si desit intentio in dispensante, nihil efficiet; sed si desit voluntas, deest etiam intentio; ergo. Item hac ratione in sacramentis ministrandis, et censuris ferendis vel tollendis, et similibus actibus moralibus, qui a potestatibus moralibus derivantur, necessaria est voluntas ac intentio libera ad valorem actuum, ut in suis locis ostendimus, et facit c. *Cum voluntate, de Sentent. excomun.*; idem ergo est in praesenti. Quapropter si sufficienter constet, dispensantem fiete pro-

CAPUT XXVII.

UTRUM AD VALOREM DISPENSATIONIS NECESSARIA
SIT VOLUNTAS LIBERA PRÆLATI PER ALIQUAM
VERBORUM FORMAM EXPRESSA?

tulisse verba dispensationis, et non habuisse omnibus æque requiritur voluntas dispensantium tollendi, sed ut aliis morem gereret, ita fuisse exterius locutum, dispensatio nulla est, neque illa uti licet in conscientia, quamquam non sit de voluntate dubitandum, quando exterior significatio est satis clara, nisi de contraria voluntate manifeste constet. Hoc autem constare non potest nisi per expressam declarationem ipsius dispensantis, cui an credendum sit, prudenti arbitrio relinquitur; nam ex circumstantiis personæ et negotii pendet.

3. *Dispensatio interdum est nulla, si per subreptionem obtineatur vel deceptionem.* — Secundo, hinc colligitur dispensationem interdum esse nullam, quia cum deceptione seu per subreptionem obtenta est. Hoc in genere patet, quia ignorantia et error causant involuntarium, seu voluntarium; sed dispensatio, si non sit sufficienter voluntaria, erit nulla, quia sine voluntate non valet, ut dictum est; ergo. Item hoc confirmari potest illis juribus, quæ probant gratiam per subreptionem obtentam esse nullam, c. *Postulasti*, de *Rescript.*, ibi: *Commodum reportare non debet de hujusmodi litteris, utpote veritate tacita impetratis.* Et in c. *Constitutus*, eod., dicitur esse irritum et inane, quidquid virtute littarum sic impetratarum fit. Item in c. ult., de Fili. presbyter., in 6, de dispensatione per subreptionem obtenta dicitur, esse nullius valoris et momenti. Et quamvis hæc jura loquantur in materia beneficiali, quæ solet esse magis odiosa, propter ambitionem quæ in illa intervenire solet, ut sumitur ex c. *Quavis*, de Præbend., in 6, nihilominus quoad hoc procedunt etiam in dispensatione votorum: tum quia ratio, quæ redditur in illis juribus, multo magis in votis locum habet, scilicet, quia non est verisimile Pontificem fuisse dispensaturum, si hoc vel illud fuisse expressum, vel sine falsitate narratum; ideo igitur dispensatio illa nulla est, quia deest voluntas dispensantis; hæc autem ratio cum proportione applicata non minus militat in votis quam in beneficiis, ut constat; ergo. Tum etiam quia dispensatio in votis magis spiritualis est, magisque attingit jus divinum, et ideo fidelius et purius tractari debet, ac subinde subreptio magis est illius valori contraaria. Et ob eamdem causam procedit dicta assertio, non solum in dispensationibus Pontificis in votis gravioribus ipsi reservatis, sed etiam in omnibus dispensationibus votorum omnium, sive ab Episcopis, sive ab aliis per potestatem delegatam concedantur, quia in

omnibus æque requiritur voluntas dispensantis, quæ similiter potest impediri per deceptionem, errorem, vel ignorantiam. Quæ doctrina confirmari potest ex his, quæ de subreptione in his dispensationibus et gratiis generaliter tradit Panor., in c. *Ad audientiam*, 2, de Rescip., n. 14; et ibi Felin., a n. 178; et alii Canonistæ communiter, super dict. Jura citata, et maxime in d. c. ult. de Fili. presb., in 6.

4. *Regula ad dignoscendum quando dispensatio voti sit irrita.* — Statim vero occurrebat inquirendum quando dispensatio voti censenda sit irrita ex defectu voluntatis concedentis, proveniente ex defectu veritatis in narratione vel petitione. In qua re communis regula, quæ ad omnes gratias et dispensationes extenditur, est dispensationem fieri irritam, vel ex taciturnitate veri, vel ex admixtione falsi, et specialiter de voto traditur hæc regula in c. *Quod super his*, de Fid. instrum., ubi est sermo de voto Hierosolymitano; idem vero est de reliquis, ut ibi Innoc., Ant., Abb., Felin. et alii notant. Et generatim de taciturnitate seu occultatione veritatis loquuntur expresse jura allegata. Et inde a fortiori sequitur altera pars; nam major deceptio est in falsa narratione quam in diminuta, et magis causat involuntarium error quam pura ignorantia, et ideo tales dispensationes habent conditionem inclusam: *Si ita est, vel: Si preces veritate nitantur*, quæ subintelligenda est, etiamsi non exprimatur, ut dicitur in cap. 2 de Rescript. Quia vero neque omnis taciturnitas neque omnis falsitas statim gratiam annullat, ut communior opinio fert, ideo necessarium esset explicare quæ taciturnitas quæve falsitas sufficiat ad irritandum actum, et e converso quando, non obstantibus illis defectibus, possit esse dispensatio valida. Quam rem sparsim tractant Doctores in variis locis de matrimonio, de legibus, de irregularibus, etc. In præsenti vero materia fere nihil dicunt, quia fortasse nihil habet speciale, et quia fere totum pendet ex vera causa dispensationis, ad quam est principaliter attendendum.

5. Primo ergo solet hæc res multum pendere ex jure positivo, vel ex stylo Curiæ, vel consuetudine; nam ubi jus humanum, vel scriptum, vel consuetudine introductum, declaravit, in petenda tali dispensatione vel gratia, hoc aut illud esse narrandum, taciturnitas illius solet derogare valori gratiæ; ut in materia de beneficiis ad impetrandum unum, oportet mentionem facere alterius, si impetrans illud habeat, juxta cap. *Si motu*,

de Præbend., in 6; et idem est suo modo censetur. Ratio autem hujus partis est, quia per eam taciturnitatem occultatur substantialis materia circa quam versari debet voluntas dispensantis, et ita non potest dispensatio a vera voluntate procedere.

7. *Causa legitima non sufficit ad dispensationem voti, si propter illam non fiat dispensatio.* — Exempla alterius membra sunt, si quis, petendo dispensationem voti, nullam legitimam causam proponat, sed aut impertinentem, ut esse amicum dispensantis, aut ita levem, ut ad dispensationem justificandam non sufficiat. In his enim casibus, licet contingat veram ac legitimam causam in re ipsa subesse, si non est allegata et declarata, dispensatio non valebit, nisi aliunde constet talem causam non latuisse dispensantem, et ab illa motum fuisse. Ratio est, quia dispensatio voti lata sine legitima causa est nulla; si autem causa non est cognita a dispensante, non potest ab illa moveri, et consequenter nec dispensatio potest in illa niti; ergo non potest esse valida dispensatio, etiamsi fortasse in re causa existat. Tum quia illa causa tunc non causat (ut sic dicam), et ita non potest dare valorem dispensationi; tum etiam quia illa dispensatio tunc revera non procedit a potestate dispensandi, quæ non operatur, nisi cum cognitione causæ; ergo si vera et legitima causa taceatur, nulla erit dispensatio. Unde in tali causa taciturnitas causæ non tam impedit valorem dispensationis quia tollit absolute voluntatem dispensandi, quam quia impedit justam voluntatem necessariam. Nam fieri potest ut dispensans velit quantum est ex se, et conetur tollere votum ex irrationali ac humana vel temporali causa, et tamen nihil efficiet, quia non habet legitimam voluntatem. Dixi autem: *Si nullam legitimam causam proponat*, quia de sola hujusmodi taciturnitate quasi totali procedit ratio facta; si enim plures subsint cause singulæ sufficientes, et una proponatur, licet aliae taceantur, nihil nocebit; quia una causa, sufficit per se ad valorem dispensationis, et aliæ, quæ forte tacentur, de se potius juvarent quam impedirent ad dispensationem, facilius et cum minori onere obtinendam. Denique addidi: *Nisi aliunde constet dispensantem non ignorasse causam, et ab illa fuisse permotum*, quia tunc taciturnitas petentis nihil nocebit, quia non est necessarium ad valorem dispensationis, ut cognitione causæ proveniat ab ipso impetrante; quid enim hoc refert, si causa non ignoretur? Etenim quamcumque via innotescat et moveat, voluntas erit absoluta et legitima; erit ergo etiam efficax.

8. Secunda regula : dispensatio voti est nulla per falsam narrationem , vel mixtam . — Quando error vel falsitas admixta narrationi valorem voti non impediat . — Posterior regula est , eisdem duobus modis , cum proportione , dispensationem voti fieri nullam per falsam narrationem , seu admixtionem falsitatis . Primo , si aliquid addatur vel detrahatur voto , quod mutet substantiam ejus , dicendo falsum , vel negando verum . Exempla eadem vel similia supra posita hic afferri possunt . Nam quod fit tacendo aliquid , potest multo magis fieri negando , et ita in hoc habet locum eadem ratio sine nova difficultate . Nonnulla autem esse potest , si quis erret per excessum , aggravando votum plus quam est ; ut si quis petat dispensationem in voto profitendi religionem , cum tantum moverit religionem . Dicendum tamen censeo , si additio illa non ita mutet votum , quin includat illud quod dispensandum est , tunc errorem non obstare dispensationis valori ; quia tunc comparantur illa vota sicut totum et pars , et qui dispensat in toto , a fortiori vult in parte dispensare . Item quia ille error non omnino occultat objectum quoad substantiam ejus . nec est de circumstantia quae difficilem redderet dispensationem , sed potius facilem , si agnosceretur . Atque ita in illo exemplo de voto religionis sine dubio est valida dispensatio , quando postulata est pro voto profitendi , et illud tantum erat ingrediendi religionem . At vero si vota sint omnino diversa , ita ut neutrum in altero includatur , licet votum per errorem propositum sit gravius et difficilius , non valebit dispensatio pro alio voto minori . Ut si quis petuit dispensationem pro voto peregrinationis transmarinæ , et illud erat Compostellatum ; vel si votum erat de non contrahendo matrimonio , et postulata est dispensatio pro voto non fornicandi , vel quid simile . Ratio est , quia tunc error est in substantia vinculi quod tollendum est , quo errore stante , non potest ad illud dirigi voluntas dispensantis , quod in aliis dispensationibus commune est .

9. Falsitas in causa dispensationis voti . — Multo magis locum habet posterior hæc regula in falsitate circa causam dispensandi in votis ; nam si falsa causa proponatur , plane erit dispensatio nulla , non tantum ex jure positivo , quod habetur in citatis decretis , sed etiam ex jure naturali , quia dispensatio voti sine causa facta , est nulla , ut supra probatum est ; sed quæ sit ex falsa causa , fit sine causa , quia falsa causa non est causa , cum

revera non sit : ideo enim falso allegatur ; ergo . Unde constat hoc procedere in causa quæ fundat dispensationem , quæ appellari solet finalis , et propria ratio talis actionis ; nam si sit tantum impulsiva , et præter illam detur vera causa sufficienter fundans dispensationem voti , aliter dicendum est , ut mox dicemus . Regula ergo posita intelligitur de causa quæ justificat dispensationem ; illa enim est propria et simpliciter causa ; alia enim motiva , quæ ex parte dispensantis occurrere possunt , magis sunt causæ applicantes voluntatem ejus ad dispensandum , quam ipsius dispensationis , nisi per accidens , et remote .

10. An dispensatio quæ sit ex duplice causa , una vera , altera falsa , sit valida . — Resolutio . — Sed quid si plures proponantur causæ ipsiusmet dispensationis , una vera , et alia falsa , ut , verbi gratia , si habens votum castitatis vere patiatur magnum periculum incontinentiae , et hanc causam proponat ad obtinendam dispensationem ; addat vero vovisse ex metu vel indeliberate , idque sit falsum ? Respondeo distinctione opus esse : nam vel neutra causa per se sufficeret , et ex ultraque integratur una sufficiens causa , et tunc eadem est ratio subreptionis et nullitatis , ut per se constat , quia in re datur dispensatio sine sufficienti causa . Vel causa vera per se sufficit , additur autem falsa , ut certior faciliorque sit obtentio dispensationis ; et tunc ulterius considerandum est an causa vera sit sufficiens , non solum ad dispensationem absolute , sed etiam ad talem modum dispensationis , qui de facto obtinetur , necne . Ut , verbi gratia , si quis vovit peregrinari , et petat dispensationem , quia revera est debilis et juste occupatur , erit sufficiens causa tollendi votum , non absolute , sed per commutationem , quæ moraliter loquendo fiet saltem ex parte in aliquod reale onus ; si autem simul alleget se esse pauperem , fortasse dispensatio absolute concedetur , vel saltem sine reali onere . Tunc ergo , si hæc ultima causa sit falsa , licet prior sit vera , omnino est nulla dispensatio . Ita sumitur ex doctrina communis , in c. Postulasti , de Rescriptis , prout illam moderatur et interpretatur Covar . , in lib . 4 Variar . , c . 20 , n . 5 , versicul . Falsitas vero ; Barbos , in leg . 4 , p . 1 , n . 85 , ff . Solut . matrimon . Et ratio est , quia actus dispensationis est unus et indivisibilis , et ideo cum sit nullus quoad modum quo fit , quia in causa falsa fundatur , est simpliciter nullus . At vero si una causa vera est sufficiens ad dispensationem talem , prout hic et nunc conceditur ,

tunc falsitas alterius causæ non invalidabit dispensationem ex defectu sufficientis causæ . Dubitari autem potest an invalidet ex defectu causæ efficacis (ut sic dicam) , id est ex defectu causæ actu moventis dispensantem . Nam tunc videtur deesse voluntas dispensantis , quia ille de facto movetur ex ultraque causa simul , et fortasse , si nosset alteram esse falsam , vel si sola vera proponeretur , non vellet dispensare ; ergo de facto involuntarie dispensat , quod videtur satis esse ut dispensatio non valeat . Et ita censem aliqui : oppositum tamen credo verius , quod tenet Sancius , numero quadragesimo secundo , et quadragesimo quarto . Resolutio vero constabit ex sequenti puncto .

11. Quæ propositio veritatis sufficiat ad valorem dispensationis . — Unum ergo restat hic dubium generale , scilicet , an satis sit ad valorem dispensationis , quod circa substantiam voti , et causam dispensationis sufficientem de se ad valorem ejus , veritas sufficienter proponatur , licet in aliis vel dicatur aliquid falsum , vel taceantur aliqua quæ fortasse retardarent voluntatem dispensantis , vel facerent ut non consentiret , etiamsi illi esset talis causa proposita , quæ alias sufficiens sit . Et ratio dubii est , quia , licet illa duo sufficient ex parte voti ad valorem dispensationis , non videntur sufficere ad actualem voluntatem dispensantis , quæ necessaria est ad conferendam cum effectu dispensationem . Quia , licet Prælatus possit juste dispensare , et id sciatur , et cognoscatur per cognitionem voti et causæ , nihilominus potest nolle seu non velle ; ergo si per errorem vel ignorantiam cogatur velle quod alias nollet , erit dispensatio nulla ex defectu voluntatis . Primo ergo distinguendum est , an id , quod tacetur vel falso additur , tale est , ut difficiliorum redderet voluntatem Prælati , non tamen simpliciter impedit voluntatem ejus . Quando priori modo se habet , dico non impidire valorem dispensationis in materia votorum , quando probabiliter creditur dispensationem fuisse concedendam , ejusdem rationis et qualitatis , licet majori difficultate vel minori voluntate . Ratio est , quia nullo jure humano hoc invenitur statutum aut declaratum ; nec etiam ex natura rei sequitur , quia talis simulation vel dissimulatio non causat in eo casu involuntarium simpliciter , quando uidem de facto et de præsenti Prælatus vult dispensare , et cum effectu esset volitus , etiamsi alio modo clariori aut puriori veritas proponeretur . Quod autem tunc esset difficilior volitus , est accidentarius defectus , et insufficientis ad

annullandam dispensationem . Et hanc regulam communius amplectuntur Doctores in omnibus gratis , quæ non habent speciale aliquid de jure positivo aut consuetudine . Aliqui vero illam limitant ad occultationem veri , noluntque habere locum in admixtione falsi , ut videatur licet in Navarro , de Datis et promiss . , notab . 32 , num . 48 ; et Cons . 1 de Constit . , num . 53 . Sed profecto ratio facta (qua ipse in eodem consilio ulitur , n . 49) efficaciter probat etiam de falsitate , quia si absque tali deceptione , vel etiamsi contraria veritas dispensanti constaret , nihilominus dispensasset , non potest dici voluisse propter illam deceptionem ; ergo non potest dici involuntarium in dispensando ; cur ergo non valebit dispensatio ? Et ita sentit Covarruvias supra , et late referens plures Sancius , lib . 8 , disp . 22 , n . 32 .

12. Distinctio observanda ad validitatem dispensationis cognoscendam . — At vero quando dispensans est ita dispositus , quod si integra et omni ex parte vera narratio fieret , non esset gratiam concessurus , tunc fere omnes dicunt gratiam esse nullam per jura supra allegata , et propter rationem involuntarii , quæ locum habet , etiam in dispensationibus votorum . Sed hic etiam alia distinctio adhibenda est . Nam vel ea , quæ tacentur aut finguntur , pertinent ad causam de qua tractatur , nimirum , ad convenientem vel meliorem usum protestatis dispensandi , seu ad finem dispensationis ; vel sunt res aut circumstantiae de se impertinentes ad causam voti , quæ nihilominus moverent , seu mutarent voluntatem dispensantis , sic vel aliter propositæ . In hoc posteriori casu , non credo sufficere ad nullitatem dispensationis vel licentiae , taciturnitatem circumstantiae , qua cognita Prælatus non dispensasset . Ut , verbi gratia , si occultatur persona ne illam cognoscatur , quia ex odio , vel alio simili respectu illi denegaret dispensationem alias justam . Idem est , si occultatur qualitas personæ , quæ non refert ad causam , ut quod sit vitiosa , vel ex tali aut tali origine , et similia . Item in votis videtur esse hujusmodi conditio , sæpius idem votum repetivisse , quia hoc de se nihil refert ad causam , licet fortasse dispensantem moveret vel retardaret . Idem credo esse , si quis prius obtinuit dispensationem , verbi gratia , voti castitatis , et post eam iterum illud emittat , et deinde hujus secundi voti dispensationem petat , non facta mentione prioris , quia ad causam impertinens est , ut in simili dixit Navar . , in dicto consilio primo de Constit . , q . 9 .

13. Idem praeterea est, etiamsi falsitas aliqua in his interveniat, ut si quis, ad obtinendam voti dispensationem, fingat se virum studiosum aut doctum, vel quid simile, quod ad causam dispensationis nihil referat; nam in his casibus ignorantia illa, vel deceptio non impedit quominus dispensans, hic et nunc, velit solvere hoc vineulum ex justa et rationabili causa. Quod autem id non esset volitus, si talem circumstantiam, quae ad causam non refert, cognosceret, non facit praesentem actum involuntarium, quia illa nolitio, sub conditione tantum futura, nihil in praesenti operatur, nec præsens quasi habitualis dispositio minuit actualem voluntatem, aut ponit aliquam conditionem in objecto, ratione cuius videri possit involuntarium, cum illa dispositio sit impertinens et extra causam. Et haec pars sumi potest ex Mandonio et Menochio, quos refert et sequitur Guttier., lib. 2 Canonie. Questionum, c. 15, n. 29, qui dicunt, quando dispositio illa dispensantis provenit ex affectu, non ex justa causa et juri conformi, non obstare valori gratiae, etiamsi taciturnitas intercedat; et idem sequitur referendo alios Sanc., d. disp. 21, n. 18.

14. *De conditionibus quae occultatae vel additae valorem dispensationis impedirent.* — Denique si conditio quae occultatur, vel falso additur, habeat connexionem prudentem et rationabilem cum materia voti et dispensationis, de qua tractatur, tunc habebit locum generalis regula a Doctoribus tradita, scilicet, quod si illa occultatio vel deceptio ita est causa voluntati dispensare, ut sine illa Prælatus nollet dispensare, tunc dispensatio censeatur subreptitia, et consequenter nulla. Ita sumitur ex citatis auctoribus, qui plures alios referunt, et licet in generali loquantur, habet eamdem rationem in dispensatione votorum. Ad intelligendam autem rationem, prius explicandum est quomodo possit illa conditionalis de voluntate futura in tali eventu, scilicet, facta alia narratione clarior aut veriori, praesentem voluntatem impudire. Diximus enim saepe, illam conditionalem vix posse ab hominibus cognosci, et, licet conjectetur, non posse habere aliquem moralem effectum, cum non sit de facto.

15. Sed quoad priorem partem dicendum est, licet non possit certo cognosci, posse de illa fieri conjecturam prudenti arbitrio; nulla enim alia regula assignari potest, ubi jure nihil est præscriptum. Maxime autem sumitur haec conjectura ex consuetudine dispensantis, si non soleat cum tali vel tali circum-

stantia dispensare, etiamsi possit, idque ex causa rationabili pertinente ad modum dispensandi, quem ipse putat esse meliorem et prudentiorem, vel si antea declaravit sufficienter se esse in tali proposito. Hoc autem posito, facile respondetur ad alteram partem, in tali persona voluntatem dispensandi includere virtute illam conditionem: *Si ita est, et nihil falso additur, vel callide occultatur, quod intentioni meæ repugnet;* et quia illa conditio non subsistit, ideo voluntas illa redditur inefficax. Ratio autem illius conditionis seu interpretationis voluntatis est, quia illa interpretatione est justa et rationabilis, et omni juri conformis; unusquisque autem censetur operari prudenti intentione, et conformi suæ consuetudini rationabili, vel juxta priorem deliberationem non retractatam. Et confirmatur, nam hac ratione dicunt jura, non comprehendendi sub generali concessione id quod, in specie propositum, non esset aliquis concessurus, quia, scilicet, ex vi illius habitualis dispositionis rationabiliter subintelligitur conditio vel exceptio, etiamsi concessio sit generalis, vel indefinita. Ita ergo in praesenti, respectu ejus qui talem habitum vel dispositionem habet, subintelligitur dicta exceptio vel conditio, quia respectu illius casum specialem constituit.

16. *Objectio.* — *Solutio.* — Dices: ergo idem erit, etiamsi conditio sit irrationalis, et impertinens ad causam dispensationis, quia tunc etiam subintelligitur illa conditio, et faciet voluntatem conditionatam, et consequenter inefficacem, non obstante conditione. Respondeo negando consequentiam, quia talis voluntas interpretanda est secundum rectam rationem, et secundum jura; et quoties aliquis actu recte et honeste vult, censetur retractare priorem irrationalitem consuetudinem aut effectum, potius quam secundum illum agere. Et hoc videntur sensisse omnes auctores, qui dicunt occultationem circumstantiae, quam jus declarare non præcipit, non obstare, etiamsi illa cognita Prælatus non esset gratiam concessurus, ut late refert Sanc. supra, n. 12. Est enim id valde probable, maxime si intelligatur non solum de jure positivo, sed etiam de jure naturali et recta ratione; est enim par ratio. Postulat autem recta ratio ut nihil occultetur vel fingatur, quod sit contra honestam intentionem, etiam habitualem, et prudentem rationem dispensantis, qui habet jus utendi sua potestate, secundum suam rationabilem voluntatem et suum dictamen, et non ab alio circumventus et seductus,

Et haec pro nunc sufficient de voluntario requisito ad hanc dispensationem ex hoc capite; alia enim quae ad alias materias pertinent, suis locis, Deo dante, dicemus.

17. *Dispensatio voti, quae obtinetur per metum gravem, si a consensu voluntatis procedat, valida est.* — Tertio, principaliter addendum est, ad valorem dispensationis necessarium non esse, per se loquendo, ut procedat a voluntate non coacta per metum, etiam cadentem in constantem virum, seu gravem. Nam si, non obstante tali metu, ex vero consensu procedat, valida erit. Haec assertio attingit quæstionem similem præcedenti, an timor illatus dispensanti in voto annulet dispensationem, quam non invenio in specie traxi, et ideo ex regulis generalibus, quas verryores censeo, illam breviter definio. Itaque illa dispensatio non est invalida jure naturæ, quia voluntas coacta voluntas est, et propter alia quae de ipso voto dixi. Nec ratio injuria, si forte per talem metum inferatur, aliquid refert ad valorem actus, sed alio modo erit resarcienda, quia valor dispensationis non fundatur nisi in justa causa, potestate et voluntate; reliqua sunt per accidens. Deinde non invenitur talis dispensatio per jus positivum irritata. Et licet in cap. unic., de lis que vi, in 6, annuletur absolutio a censura extorta, non possumus legem odiosam extendere ad alium casum. Imo licitum est ab speciali inde confirmare assertionem, nam illum jus videtur supponere tales actus natura sua esse validos, et dum id specialiter statuit in defensionem clavium circa usum censurum, alia videtur relinquere in sua natura. Quo discursu usus etiam sum circa censuras metu latas, in 5 tomo tertiae partis, disp. 2, sect. 5; et ibi dicta hic applicari possunt.

18. *Objectio.* — *Solutio.* — Dixi autem, per se loquendo, quia supponendum est per metum non induci Prælatum ad dispensandum sine justa causa; nam tunc erit dispensatio nulla aliunde, scilicet ex defectu causæ, non ex defectu voluntarii. Assertio ergo procedit, quando est justa causa dispensandi, et Prælatus non vult, et per metum inducitur, unde fieri potest ut illatio metus non sit injuria, sed redemptio vexationis, præsertim si tam gravis

Tίνι ἔπαινος καὶ δόξα, καὶ νῦν, καὶ ἀεὶ; Χριστῷ Ἰησῷ, τῷ Θεῷ ὑπὸ μονογενεῖ, καὶ τῷ πατρὶ ὁμοουσίῳ, εἰς τὸν αἰώνας τῶν αἰώνων. Αὕτη.